

BISAMROTTE

REGISTRERING I PASVIK NATURRESERVAT
2001

STEINAR WIKAN

REGISTRERING AV BISAM 2001

**SYSTEMATISKE UNDERSØKELSER I PASVIK NATURRESERVAT
OG MELDINGER FRA ANDRE OMRÅDER**

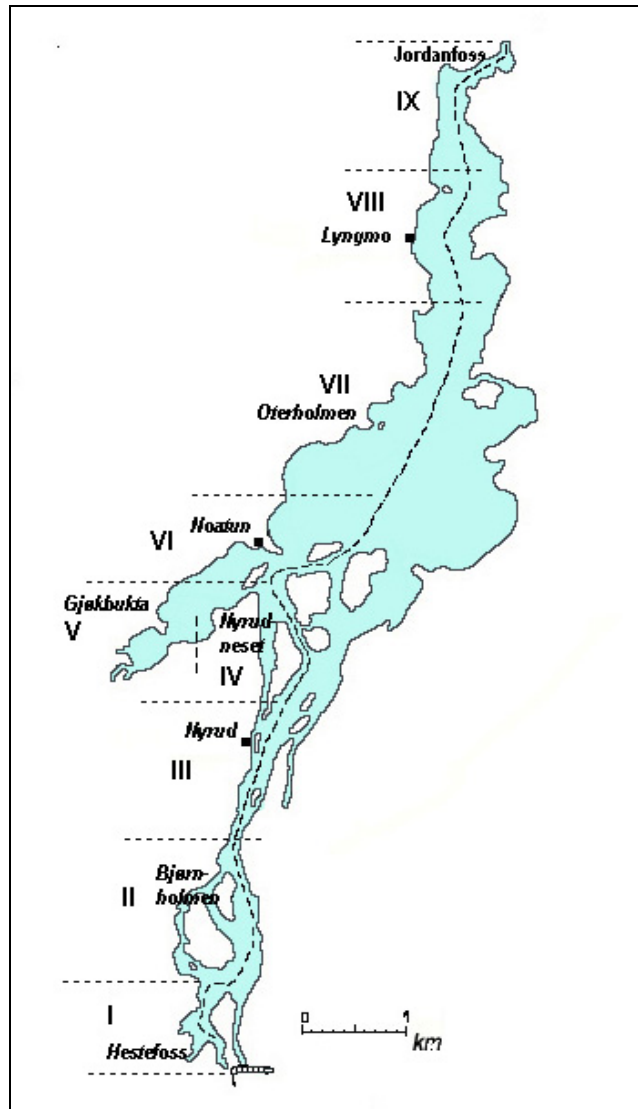
Bisamrotta eller bisam er opprinnelig en nordamerikansk gnager som etter utsetting har spredd seg over store deler av Europa. Den første implanteringen av bisamrotter i Europa skjedde i Böhmen i daværende Tyskland i 1905. Fra 1919 og utover ble det satt ut mer enn to tusen individ på tre hundre forskjellige lokaliteter i Finland. Også i Russland ble bisamrotta satt ut i stor skala. En oppdrettsstasjon ble anlagt på Solovetskij-øyene i Kvitsjøen i 1927, og i perioden 1931-1936 ble ca. tusen individ implantert på Kolahalvøya. Fra bestandene i Finland og Russland har bisamrotta spredd seg til Sverige og Norge. Hele den norske bestanden finnes i Finnmark.

De systematiske registreringene begynte i Pasvik naturreservat i 1994. Fyldig rapport for perioden 1994-2000 er tidligere utarbeidet (Wikan 2000a), og en faglig bearbeidelse er trykket i tidsskriftet *Fauna* (Wikan 2000b). Registreringen i 2001 er gjort etter samme metodikk som tidligere år. De kjente lokalitetene fra året før ble kontrollert på våren. Utover sommeren ble lokalitetene sjekket nå og da, og det ble ført notater over tilfeldige observasjoner i hele vassdraget. I perioden 3.-10. november 2001 forgikk den systematiske tellingen av bisamhus langs norsk side av Pasvikelva i naturreservatet, det vil si på strekningen Hestefoss-Jordanfoss. Det er brukt samme soneinndeling som tidligere (figur 1). Beskrivelse av sonene finnes i samlerapporten for årene 1994-2000 (Wikan 2000a). I tillegg er det samlet opplysninger fra andre steder og gjort intervjuinnsamling blant lokalkjente i Tana om utviklingen i den vestlige delen av utbredelsen i Finnmark.

Resultatet av tellingen

Undersøkelsen på våren viste at arten var intakt i koloniene ved Nyrudneset, Gjøkbukta og Noatun (sonene IV-VI), og i tillegg ble det registrert en re-etablering ved Nyrud (sone III). Ingen aktivitet ble observert ved Bjørnholmen (sone II) og på strekningen Noatun-Lyngmo (sonene VII og VIII). Det syntes ikke som bestanden tok seg nevneverdig opp i reservatet utover sommeren. Mest aktivitet ble sett ved Noatun og Nyrud.

Utenfor reservatet var bestanden i tydelig framgang i 2001. Ved Ellenelva på Vaggetem ble det stadig sett bisam i aktivitet, og natt til 1. juni ble stor parringsaktivitet observert. Ved Nordvestbukta hadde flere par etablert seg, og de bygde nye hus på høsten. Nye kolonier dukket opp ved Bjørnsund og Holmfoss i nordlige del av vassdraget, og i kontrollområdet Melkefoss-Menikka ble det observert 11 individ den 13. mai (Paul Aspholm). Helt ute på Tømmerneset (nord for Kirkenes) ble det observert en bisamrotte i sjøen 28. mai (K. Tannvik pers.medd.).

Figur 1. Undersøkellesområdet i Pasvik naturreservat med inndeling i tellesoner for bisam.

Den systematiske tellingen av bisamhus i november 2001 bekreftet at bestanden ikke hadde tatt seg opp i Pasvik naturreservat. Samme antall overvintringshus ble observert i 2001 som i 2000 (tabell 1). Ved Bjørnholmen (sone II) var det sett liten aktivitet på våren og sommeren, men den tok seg opp utover høsten. Hus ble ikke funnet, med atferden tydet på at det var minst en hule i elvebredden på utsiden av holmen. En tydelig gjenetablering var skjedd ved Nyrud (sone III), hvor det ikke var sett aktivitet på flere år. Hus og forrådslagre hadde dukket opp ved den gamle broa, og nederst i kanalen ved politistasjonen holdt en familiegruppe til i en hule. På Nyrudneset (sone IV) ble det bare observert ett overvintringshus i 2001, mot tre i 2000. Flere forrådslagre langs kanalen kan tyde på at det også finnes huler her, men det ble ikke konstatert med sikkerhet. Aktiviteten i Gjøkbukta (sone V) var på samme nivå i 2001 som i 2000. Ett større hus med forrådslager lå plassert i takrørskogen som før, og ved elveutløpet var det en hule. Det ble det observert et forrådslager på noe gammelt jernskrap, og i isen like ved var det pustehull. Ved Noatun (sone VI) hadde aktiviteten økt. To store hus var etablert på nordsiden av neset (hvor det var ett i 2000). Der svømte det tre bisam under registreringen. I tillegg var det kommet et nytt hus på en banke på sørsiden av neset, samtidig som hulen under vierbuskene i kanten av åkeren fortsatt var intakt. Det ble flere ganger sett

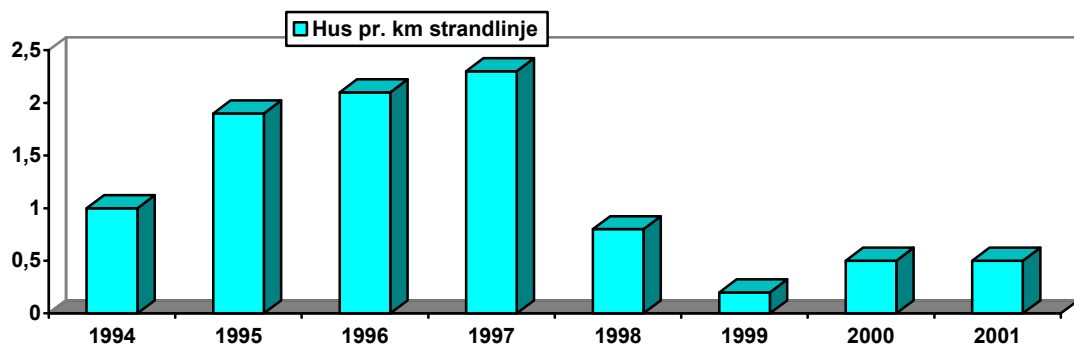
bisam som dykket der. Nord for Noatun (i sonene VII og VIII) var bestanden tydelig gått tilbake. Bare ett hus ble observert, og det lå på gammel lokalitet tett ved gården Lyngmo.

Registreringen i november 2001 påviste sju hus og fire huler, til sammen 11 overvintringsboliger. I tabell 1 resultatet fra 2001 sammenlignet med tidligere år.

Tabell 1. Registrering av overvintringshus og huler for bisam i Pasvik naturreservat 1994-2001.

Sone	Lokalitet	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
I	Hestefoss	1	-	-	-	-	-	-	-
II	Bjørnholmen	3	8	6	5	2	1	1	1
III	Nyrud	-	8	5	6	-	-	-	2
VI	Nyrudneset	7	7	9	4	2	-	3	1
V	Gjøkbukta	3	5	9	8	3	1	2	2
VI	Noatun	7	10	12	18	3	1	2	4
VII	Oterholmen	1	4	4	5	4	1	1	-
VII	Lyngmo	2	3	6	8	6	1	2	1
IX	Jordanfoss	-	-	-	1	-	-	-	-
Sum		24	45	51	55	20	5	11	11

Antall overvintringshus pr. kilometer strandlinje brukes for å beskrive bestandstettheten. Figur 2 viser hvordan dette har svingt i undersøkelsesområdet gjennom perioden 1994-2000.

Figur 2. Antall overvintringshus og huler pr. km strandlinje for bisam på norsk side i Pasvik naturreservat 1994-2001.

Hvor mange bisam som overvintrer i hvert hus i Pasvik, vites ikke med sikkerhet. I tabell 2 er det antatt at et vinterhus i gjennomsnitt inneholder en familiegruppe på fire dyr i november.

Dette kan variere fra hus til hus. I enkelte er det trolig to voksne og fire-fem ungdyr, mens det i andre bare er en eller to voksne. For 1998 ble gjennomsnittstallet pr. hus satt til 3,5 dyr, fordi det ble observert en lavere ungeproduksjon dette året.

Tabell 2. Beregning av høstbestand av bisam i Pasvik naturreservat 1994-2001.

År	Antall overvintrings-hus (norsk side)	Antall overvintrings-hus pr. km strandlinje	Beregnet antall individ pr. km strandlinje	Beregnet høstbestand i Fjærvann (avrundet)
1994	24	1,0	4,0	180
1995	45	1,9	7,5	350
1996	51	2,1	8,5	390
1997	55	2,3	9,2	410
1998	20	0,8	2,9	130
1999	5	0,2	0,8	35
2000	11	0,5	1,8	85
2001	11	0,5	1,8	85

Tabellen viser at antall individ pr. kilometer strandlinje ble beregnet til fire i 1994 og økte til over ni i 1997. Deretter sank det til under ett individ i 1999. Tall fra andre undersøkelser viser at ca. tre individ pr. kilometer strandlinje er en normal og god bestand. Pasvik naturreservat lå over dette nivået i perioden 1994-1997, men under i perioden 1998-2001. Observasjoner tyder på at tettheten av bisamrotter er omtrent lik på russisk som på norsk side av den del av Pasvikelva som danner Pasvik naturreservat (Fjærvann). Strandlinja er imidlertid noe lenger på norsk side enn på russisk. Dette er det tatt hensyn til i beregningen av totalbestanden (tabell 2).

Jakt

Interessen for jakt på bisamrotter er liten i Sør-Varanger. Det er kjent at det våren 2001 ble skutt et individ ved Vaggetem og på høsten ble det skutt tre samme sted. Utover dette er ingen jakt kjent.

Predasjon

Reven er trolig den viktigste predatoren i Pasvik. Under registreringen i november ble det observert at alle husene og flere av forrådkammerene hadde hatt besøk av rev. Bygningsmassen var imidlertid så fastfrosset at reven ikke kom seg inn til koloniene. Andre predatorer er mink og ørn. Også gårdshunder tar en hel del bisam. Hunden på Nyrud politistasjon (karelsk bjørnehund) drepte to bisam i vannkanten ved gården i løpet av sommeren, og utover dette er ingen konkrete tilfeller av predasjon kjent i 2001.

Spredning

Det er fortsatt ikke noe som tyder på at bisamene har etablert seg vest for Tana. De forekomstene som var i Karasjok, Kautokeino og Porsanger på 1970-tallet, forsvant etter få år. Også den lille bestanden i Tana er usikker. Dyrene som holdt til ved utløpet av Rassjokka i Bonakas synes å være forsvunnet (H..M.Sætra pers.medd.). Arten forplantet seg tydeligvis i Masjokka i 1999. Kull ble sett to steder i elva med innbyrdes avstand på 6-7 km, men i 2001

er det ikke sett aktivitet (A.Skjåvik pers.medd.). Det er mulig en liten bestand ved Seida er intakt. I oktober 2001 ble et individ sett på elveisen ved Luftjok (S.T.Gaski pers.medd.), og det er indisier som tyder på at arten forekommer på strekningen Luftjok-Tana bru (K.Iki pers.medd.).

Konklusjon

Registreringen viser at bestanden av bisam i Pasvik naturreservat var omtrent like stor i 2001 som i 2000. Andre steder i Pasvik synes bestanden å være i svak vekst. Antall individ i koloniene på Vaggetem og på strekningen Melkefoss-Stenbakk har økt, og ved Bjørnsund og Holmfoss er arten re-etablert i faste bestander. Spredningen vestover synes å være stoppet opp, og det virker som den lille bestanden i Tana har stagnert.

Litteratur

- Wikan, S. 2000a. Bisamrotte. Registrering i Pasvik naturreservat 1994-2000. -*Rapport Svanhovd miljøsentor*, 17 s.
- Wikan, S. 2000b. Registrering av bisamrotte *Ondatra zibethicus* i Finnmark 1994-2000. -*Fauna* 53 (4), 218-233.